

YENİ BİR LİDERLİK ÖRNEĞİ: HUGO CHAVEZ*

Reinaldo ROJAS**
M. Necati KUTLU***

Prof. Dr. REINALDO ROJAS: Merhaba.

Sözlerime teşekkür ederek başlamak istiyorum. Orta Doğu ve Arme İdaresi Enstitüsü'ne öncelikle teşekkür ediyorum. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunlarına, Mülkiyeliler'e çok teşekkür ediyorum. YAYED'e çok teşekkür ediyorum. Onlar beni bugün buraya davet ettiler. Venezuela Büyükelçiliğinin de katkılarıyla, sizlerle birlikte olabildim ve Hugo Chavez'in liderliği konusunda konuşacağız burada.

Şimdi, esasen ben bir şeyler hazırlamıştım burada sizlerle paylaşmak için ama, sizinle beraber videoyu seyrettikten sonra değişik sorular oluştu kafamda, belki de bir miktar değişiklik yapmam gerekecek konuşmamda. Bu videoda Başkan Chavez'i destekleyen çeşitli çevrelerin görüşlerini dinledik. Ama kendisine karşı çıkan değişik çevrelerin görüşlerini de duyduk. Özellikle bu durum, sanki bu konuyu açmanın iyi olacağını düşündürdü bana. Onun için bir miktar değişiklik yapmak iyi olacak.

Biz, birçok profesyonel, birçok üniversite mensubu, akademisyen ve değişik işkollarına mensup kişiler, halihazırdaki Venezuela Hükümetini destekliyoruz ve değişimi destekliyoruz. Ama Venezuela'da yaşamakta olduğumuz devrim sürecinin ayırt edici özelliklerinin yanında, her iki tarafın bir arada yaşaması geliyor belki de. Yani, devri-

* Bu metin, 9 Mart 2007 Cuma günü saat: 14.00'de TODAİE Konferans Salonunda (Ankara); TODAİE, Mülkiyeliler Birliği ve YAYED tarafından düzenlenen aynı adlı Konferans'ta, Prof. Dr. Rojas'ın İspanyolca yaptığı ve toplantı sırasında Doç. Dr. M. Necati Kutlu tarafından çevrilen konuşmasının bant çözümüdür. Bant çözümü Mülkiyeliler Birliği tarafından yapılmıştır.

** Prof. Dr. Reinaldo ROJAS, Venezuela.

*** Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Öğretim Üyesi.

mi destekleyenler ve ona muhalefet edenler olarak ikiye ayrılmış ve her ikisi de birlikte yaşıyorlar ülkede. Ama bu devrimin kendinin zaten gücünü aldığı nokta, belki de muhalefete söz hakkı bırakması, demokratik olması ve kendinden olmayanlara da yaşam hakkı vermesi.

O halde, ben öncelikle toplumsal bazda Venezuela'nın yaşadığı dönüşümlere ve değişimlere değinmek istiyorum ve bunlarda Başkan Chavez'in oynadığı rolü ortaya çıkarmak istiyorum. Hangi tarihsel sürecin içinde bulunduğumuzu, ne durumda olduğumuzu anlamadan Chavez'i ve yaptıklarını anlamak da mümkün olmaz. O halde, ülke olarak Venezuela'nın üzerinde birazcık duralım ve Venezuela'yı anlamaya çalışalım.

Venezuela, Amerika'nın güneyinde yer alan bir Latin Amerika ülkesidir. Güney Amerika'nın kuzeyinde yer alır. Jeostratejik açıdan oldukça önemli bir noktada bulunur ve bunun yanında, öncelik tabii ki petroldedir ama, son derece özel ve son derece mühim doğal kaynaklara sahip bir ülkedir. Venezuela'nın Yirminci Yüzyıl tarihi dediğimizde, aşağı yukarı petrolün tarihidir bu. Bugün yaşadığımız değişikliklerin temelinde de hiç şüphesiz petrolün rolü büyüktür. Tabii, onunla bağlantılı olarak da Venezuela'nın yaşadığı değişimlerde, dönüşümlerde Amerika Birleşik Devletleri'nin rolü ortaya çıkmaktadır. Yirminci Yüzyıl boyunca gelmiş geçmiş, aşağı yukarı tüm Venezuela hükümetlerinin Amerika Birleşik Devletleri'nin çıkarlarıyla uyumlu veyahut da güdümlü bir gidişata imza attıkları söylenebilir.

Bu açıdan baktığımızda da tabii ki şu sonuca ulaşabiliriz: Millî egemenlik yolunda atılan her adım mutlaka Amerika Birleşik Devletleri'nin bir tepkisiyle karşılaşmıştır, kaçınılmazdır bu.

Venezuela, temsili bir demokrasi geleneğinden gelmektedir ve 1998 yılında bu demokratik ortamı yaşayışının kırkıncı yılını kutlamıştır. Şimdi, temsil esasına dayalı bu demokrasimiz gelişti, değişimler yaşadı ve 1980'li yıllardan itibaren derin bir kriz dönemine girdi. Burada altının çizilmesi gereken bir husus da bu derin krizin doğal kaynaklar açısından son derece zengin bir ülkede yaşanıyor olmasıydı.

Venezuela siyasal tarihindeki son dönemin önemli iki olayını esasında biraz önceki videoda gördünüz, izlediniz. Birinci olay 1989 yılında meydana geldi. Karakas isyanı diyebiliriz, İspanyolca buna Ka-

akasso deniyor, Karakas isyanıydı bunlardan birincisi. Feci bir olaydı ve o olayın geçtiği günlerde birçok Venezuelalı hayatını kaybetti. Başkan Carlos Andres Perez'in neoliberal politikalarına karşı çıkmak için halk sokaklara döküldü o dönemde ve bu 1989 yılı olayları, aralarında Başkan Chavez'in de bulunduğu birtakım askerler için bir dönüşüm, bir dönüm noktası oldu. Şimdi, tabii bu dönüşüm safhasında, ya halk bastırılacaktı ya halkın yanında yer alacaktı.

Diğer önemli olay 1992 yılında yaşandı. Ve o zaman ilk kez televizyonda daha önce hiç tanınmayan Hugo Chavez'in görüntüsü belirli. Biz Venezuelalılar böyle bir askerin varlığından haberdar değildik o güne kadar. Bu yaşanan olay, esasında bir askeri bozgundu. Fakat bu askeri bozgun, bu hareketin önderliğini yapan kişinin ağzından dökülen sözlerle bir siyasi zafere dönüştü. İlk kez bir hareketin liderliğini istlenen bir şahsiyet, bunun sorumluluğunu halkın önünde alıyordu üzerine. Bu yaşanan askeri süreç, kendisine Simon Bolivar'ın ilkelerini bayrak yapıyordu. O günden itibaren Chavez ile Bolivar'ın düşüncesi birlikte anılmaya, birlikte düşünölmeye başlandı. Bolivar, bizim milli kahramanımız, bağımsızlığımızın önderi ve Venezuelalılık ruhunun da kurucusudur. Bizim Atatürkümüz o. Ve 4 Şubat 1992 günü Bolivar dirildi.

Bu, bahsi geçen askerler sonra hapsedildi. Ama hakim olan erk, güç, o günlerde, Hükümete, devlete yeni bir anayasanın hazırlanması için yeni bir millet meclisi teşkil edilmesinin çıkış yolu olabileceğini düşündü. Bunun nedeni de, yaşanmakta olan toplumsal, iktisadi buhrandı. Eğer bu askeri hareket başarılı olmuş olsaydı, o anda var olan, Venezuela'ya hükmeden siyasi partilerin de katılacağı bir teşkilatlanmaya gidilecekti; ama olmadı. Buna karşın, 1998 yılında Chavez bu kez cumhurbaşkanı adayı olarak ortaya çıktı, kazandı ve ilk yaptığı iş, kurucu bir meclisi toplamak oldu. Bu kurucu meclis yeni bir anayasa yapacaktı. Birçok Venezuelalı, Venezuela halkının birçok kesimi şu anda yürürlükteki anayasanın hazırlanmasına katıldı. Ve bir şey daha sağladı bize bu yeni anayasanın yapılması, halkın da katılımıyla barışçıl bir şekilde bu yaşanan siyasal buhranın üstesinden gelinmesine yaradı. O zaman da çıkarlar çatışmaya başladı. O çıkar çatışması içinde karşılıklı gruplaşmalar oldu. Çünkü Chavez dediğini yaptı, söz verdiklerini yerine getirdi. Onun için devrim, derin bir demokrasiden ibaret.

Bu insancıl, hümanist bir sosyalizm. Çok kutuplu bir dünya ve antiemperyalist bir duruş. Dünyanın bütün milletleriyle, bütün halklarıyla dayanışma içinde. Hani, sizler söylüyorsunuz ya: yurttta sulh cihanda sulh...

Peki, kim korkuyordu bu devrimden? Bu devrim, öncelikle uluslararası büyük güçlerin hücumuna uğradı ve bugün siz buraya toplandınız, geldiniz, beni dinliyorsunuz. Çünkü Chavez'in adı ilginizi çekti. Le Mond gazetesi bugün yazmış: Bush bir Latin Amerika gezisine çıkıyormuş ve bu Latin Amerika gezisi esasında bir Anti Chavez gezi! Eğer Bush istediğimiz gibi rahat bir şekilde yaşamımızı engellemeye çalışmasaydı, bizim esasında umurumuzda olmazdı bu kişi.

Chavez Hükümeti Amerikalılara karşı nefreti körüklemiyor ülkede. Tam tersine, Chavez Amerika Birleşik Devletleri halkını da dünyanın önemli ve büyük halklarından bir tanesi saydı ve onlara da bir barış çağrısı yaptı esasında. Hatta şöyle söyleyeyim: Biz Venezuelalılar, petrolümüzle Amerika Birleşik Devletleri halkına yardım ediyoruz.

Başkan Chavez'in liderliğini yaptığı Venezuela halkının grubu, o grup, o sektör ve onların düşüncesi dünyanın birçok yerinde yankılanmıştır. Çünkü söylemi farklı bir liderle karşı karşıyayız, onun için dünyada yankılanıyor. Son derece mütevazı bir aileden çıkmış birisi; öğretmen çocuğudur. Öğretmen anne babanın çocuğudur ve Venezuela Harp Okulunda okumuştur, Venezuela Harp Okulunda Bolivar'ın düşüncesini öğrenmiştir. Ve bir asker olarak Karakasso dediğimiz o 1989 yılındaki halk ayaklanmasından son derece etkilenmiştir ve 1992 yılında silaha sarılmıştır. Son derece, yani halk desteğini en uç noktada kaybetmiş, tamamıyla kaybetmiş diyebiliriz, bir hükümete karşı ve yolsuz bir hükümete karşı silaha sarıldı Chavez 1992 yılında. Ve biraz önceki röportajlarda gördüğünüz insanların hemen hemen tamamı o dönemde Chavez'i destekledi esasında. Ama daha sonraki dönemde bu kez bu grupları temsil eden kişiler Mineflores'in -Başkanlık Sarayının ismi- yolunu tuttular ve Chavez'in elde ettiği güçten kendilerine düşecek olan parçayı istediler ondan. Ama Chavez, öteden beri alışılan o siyasal ve iktisadi gücün paylaşım metotlarını ve bunları paylaşacak olan sektörlerle olan ilişkisini bir anda kesti. Ondan sonra da, bu kez

Chavez'in devrilmesi için çalışmaya başladı o güçler. Hani, biraz önce gördük ya, videoda kendi kendini cumhurbaşkanı ilan eden, yemin eden bir bey vardı, Pedro El Breve, "Kısa Pedro" diye tanınır. Çünkü çok kısa oldu yönetimi. O esasında, Odalar Borsalar Birliğinin Başkanıydı. Bütün kapitalist ülkelerde odalar ve borsalar birlikleri vardır. Ama, Venezuela'nın Odalar ve Borsalar Birliği devletin hesabına yer içer. Oysa ki, biz burjuvazinin, kent soylularımızın üretken olmasını istiyoruz değil mi? Oysa ki, bıktık bu burjuvaziden. Bunlar gerçek anlamda devletin kanını emiyorlardı. İşte bu bahsettiğim burjuvazi, Venezuela devriminin her zaman düşmanı olacaktır. Yanlış anlaşılmasın, Venezuela'da yaşamayı sürdürüyorlar, halen oradalar ve Venezuela'da acı çekmeyi de sürdürüyorlar, onu da kaydedeyim. Bu da onların sorunu!..

Başkan Chavez'in çok özel bir söyleyişi var, çok özel bir konuşma tarzı var. Doğrudan doğruya halkla konuşuyor. Hatta bugün itibariyle artık dünya uluslarına doğrudan doğruya hitap ediyor diyebiliriz. Çünkü esasen dünyadaki uluslar, hepimiz birbirimize çok benziyoruz. Milli vicdanı harekete geçiren bir söylemi var diyebiliriz onun için. Ve köklerini tarihimizden alıyor. Her birimizin tarihinden diyelim isterse- nize. Ve bu söylemin esas amacı, en çok ihtiyacı olanların ihtiyaçlarına cevap vermek. Bütünsel bir söylem bu, bütünleyici bir söylem. Ve bir ufuk arayışında; bu ufukta da içinde yaşadığımız yüzyılda yaşanacak insancıl, hümanist bir sosyalizmin arayışı var. Sembolik bir söylem. Birçok imaj kullanıyor ve herkes onu anlıyor, herkes anlasın diye böyle sembollerle konuşuyor zaten. Birleşmiş Milletler'deki konuşmasını hatırlayanınız olacaktır, Bush'tan söz etmişti hatırlıyor musunuz? "Burası kükürt kokuyor" demişti. "Galiba şeytan geçti biraz önce" dedi. Sanırım bütün dünyadakiler onun ne demek istediğini anladı. Hani bunun için İspanyolca konuşmaya filan gerek yok, İspanyolca konuşsanız da anlaşılıyor, Türkçe konuşsanız da anlaşılıyor.

Çok da diyaloga açık bir söylemi var Başkan Chavez'in ve bunda fikirler de çatışabiliyor esasında, karşı karşıya gelebiliyor. Hiç hazırlıksız konuşuyor, duygularıyla konuşuyor, çünkü heyecanını yansıtıyor. Sanıyorum ki bu Chavez'li süreç epey uzun sürecek.

Böylece, kısaca bilgi verdikten sonra, esasında sözü sizlere bırakmak istiyorum. Belki sizlerin de söyleyecekleriniz olabilir, soracaklarımız vardır. Lütfen, ben de sizleri dinlemek istiyorum.

Teşekkür ediyorum.

BİR KATILIMCI: Ben Sayın konuşmacıya teşekkür ediyorum. Sayın konuşmacı kendisi hakkında bilgi verebilir mi? Chavez ve Chavez hareketi ile ilişkisi nedir?

Prof. Dr. REINALDO ROJAS: Ben, Chavez'i televizyonda tanıdım, 1992 yılıydı biraz önce söylediğim gibi. Sonra hapsedildi, o olayları da takip ettim. Sonra 1998 yılında cumhurbaşkanlığına aday olacağını duydum. Şahsen tanıımıyordum kendisini. 1998 yılının aralık ayında cumhurbaşkanı seçildi ve tüm halkı anayasa çalışmalarına katılmaya davet etti. Ben de eğitimciyim, tarihçiyim ve Venezuela'nın orta batı kesiminde görev yapıyorum.

Ben o dönemde hem eğitimci bazında, yani üniversitedeki akademik faaliyetlerimi sürdürüyordum hem de öte yandan halkla ilgili de birtakım eğitim faaliyetlerim vardı, halka inen. O zaman halktan bana başvurular oldu, "Nedir bu anayasa çalışması, ne olacak bu, kurucu meclis nedir?" diye sordular. "Anayasa nedir?" diye sordular bir kere, "Neye yarar bu anayasa?" dediler. Düşünsenize, 150 yıllık bir siyasal demokrasimiz vardı ve anayasanın ne olduğunu bilmiyorduk. Lara Eyaletinde ben bir teşkilatlanma içine girdim ve onlara "Anayasa çalışmaları" adını verdik. Lara Eyaletinde yapıyorduk bunu. Seçim dönemine girildiğinde, yani kurucu meclisi oluşturmak için seçim sürecine girildiğinde, öyle bir mekanizma kuruldu ki, herhangi birisi bu kurucu meclise girmek için başvurabiliyordu. Ben de o dönemde kurucu meclis adayı oldum. Ve kurucu meclise girdim, milletvekili olarak, Lara Eyaletini temsilen oradan milletvekili oldum. 120 aday vardı Lara Eyaletinde yedi aday seçilebildi, onlardan biri de bendim. İlk defa bir seçimde kazanmıştım.

O kurucu mecliste yer aldım, görev yaptım ve halihazırda yürürlükte olan anayasamızın hazırlanmasında bilfiil çalıştım. Eğitimle ilgili bölümlerini hazırladım, bilimle ilgili olan maddelere katıldım, kültürle ilgili olan maddeleri hazırladım. Bir de, siyasal düzenle ilgili olan kısımlarda da bazı katkıları oldu. Ve oralarda, o bölümlerde de doğ-

rudan demokrasinin yürürlüğe girebilmesi için bazı adımlar, bazı düzenlemeler yaptık. Mesela, referandumları koyduk. Bir de, Venezuela Anayasasında, cumhurbaşkanının görevden alınmasının birtakım yolları var Anayasayla belirlenmiş. Zaten imzalar filan toplanarak geçtiğimiz yıllarda bir kez denendi. Referandum ilkesi koyduğumuz sürekli olarak önemli konularda halkın fikrinin doğrudan doğruya alınmasını sağlıyor. Eski dönemde, eski dönem demokrasimizde halkın ancak beş yılda bir fikri alınıyordu herhangi bir konuda. Şimdi referandumlar var ve bazı yasalar konusunda dahi referanduma gidiliyor. Cumhurbaşkanının görev süresinin kesilebilmesini de sağlayan bir referandum mekanizması da var. Yarı dönemini, yani iktidardaki döneminin yarısını tamamladıktan sonra lider, cumhurbaşkanı, halk belli ölçütleri yerine getirerek onu görevden indirebiliyor.

Şimdi, tabii Venezuela'nın siyasal sistemine baktığımızda, tartışmanın doğrudan doğruya Chavez figürünün etrafında odaklandığını görüyoruz. Bu, hem hükümet için böyle hem muhalefet için böyle ve Anayasaya konulan, cumhurbaşkanını görevden indirebilme maddesi veyahut görev süresinin kısaltılabilmesine dair maddenin ilk uygulandığı kişi de Chavez oldu. Ama onda da Chavez kazandı. O da, üçüncü cumhurbaşkanlığı seçimi oldu onun bir şekilde. İki kez seçilmişti, üçüncüyü de o referandumu kazanarak kazandı denilebilir.

Geçtiğimiz yıl yeni bir seçim dönemi yaşandı. Çünkü bizim anayasamızda ikinci kez seçilebilmesi mümkün cumhurbaşkanının, cumhurbaşkanı için geçerli bu. Chavez bir kez daha sandığa gitti ve bir kez daha seçildi. Bu kadar az zamanda bu kadar çok seçim kazanan tek cumhurbaşkanımız o. Ama hala onun için diktatör diyenler de var. İşte böyledir bu işler.

Bu ikinci başkanlık döneminde Yirminci Yüzyılın sosyalizmi olacak bir sosyalizmi inşa etmeye çağırıyor halkı bu kez Chavez. İşte, bu kez doğrudan doğruya ilişkimiz de başlamış oldu Chavez'le. Bu süreçte onun yanında oldum. Ama hani, ne kadar görüştünüz, ne kadar yakınsınız ise soru, doğrusunu isterseniz o milletvekilliği yaptığım ve anayasanın yapılmasında çalıştığım iki kere görüşmüştük. Bir gün görüşmeyi umuyorum ama, yeniden. Çok meşgul bir adam.

BİR KATILIMCI: Referandumdan bahsettiniz, bunun dışında halkın katılımını sağlayan mekanizmalar var mı?

Prof. Dr. REINALDO ROJAS: Cevap hiç kolay değil; çünkü bu cevabı esasında uygulamada vermeye çalışıyoruz biz ve büyük zorluklar var. Bolivarcı devrim, en nihayetinde Bolivarcı devrimin işlevsel devleti bir önceki dönemden kalma bir devlet, ben o devletle iş yapıyorum. Esasında Venezuela’da şöyle bir gelenek vardı: beş yılda bir hükümet değişirdi, onunla beraber bütün idari kadrolar da değişirdi. Onun için de, herkeste iki kimlik vardı, iki tane parti vardı önemli. Biri Aksiyon Demokratika (Demokratik Hareket) bir tanesi de Kope. Bir cebinde Kope kartı taşırdı insanlar, bir cebinde Aksiyon Demokratika kartı. Ama şu andaki hükümet idari mekanizmadan hiç kimseyi uzaklaştırmadı. Ve bu anılan bürokrasi, yapılan birçok yeniliğin de önüne set çekti esasında. Hatta sendikalar ve memurların meslek örgütleri bile, Başkan Chavez’in birtakım yapmak istediği işlerin önünde durdular, önüne gerildiler, ona engel oldular. Ama onlar hükümetten çıkarılmadı, uzaklaştırılmadılar, onların varlıklarına yine de tahammül edildi. Hala Başkan Chavez gücü, erki doğrudan doğruya halka indirme çalışmalarını sürdürüyor. *Konsefo Komünal*, “Ortak Konseyler” adı verilen çalışma grupları kurdu. Bunların, özellikle de yerel yönetimler bazında halkın arasında birtakım işlevleri yerine getirmeleri bekleniyor. Bütçeleri var ve bu bütçeyi kendileri kullanıyorlar. Şimdi yaşadığımız süreç bu örneğin. Halkın elinde güç olsun ve halk için çalışabilsin istiyoruz. O gücü kendisi kullansın, bütçe de buna dahil. Böylelikle alternatif oluşturmuş oluyoruz. Yani, geleneksel, alışıldık devletin yapısına alternatif bir yapı oluşturmuş oluyoruz. Ne yazık ki, hepimizin de bildiği gibi, devlet bütçesinin önemli bir kısmı bu devlet organları eliyle harcanır ve tüketilir esasında. Yani bu ortak konseyler tarafından yürütülen herhangi bir iş, bir inşaat, bir proje neyse, aşağı yukarı devlet mekanizmasıyla yapıldığında iki katı fiyata geliyor. Aşağı yukarı yüzde elli tasarruf edilebiliyor. Bunlar eliyle birtakım şeyler yapıldığında. Bir de tabii idari yapı içindeki yolsuzluklar var, bunların da önüne geçmiş oluyorsunuz. İşte, kendisini takip eden ve kendisini destekleyen güçlere veyahut da halk gücüne Chavez böyle bir inisiyatif verdi.

Bir de, misyonlar meselesi var. Hem bu misyon denilen örgütlenmenin içinde hem Küba Devleti hem Küba Halkı da yer almış ve biz-

leri desteklemiştir. Halkın toplumsal ihtiyaçlarına, acil ihtiyaçlarına derhal yanıt vermek için kurulmuş bir yapıdır bu misyon dediğimiz yapı. Özellikle de eğitim ve sağlık alanında görev yapmaktadır. İşte, Bolivarcı devrimin karşı karşıya kaldığı zorluklar aşağı yukarı bunlardır, kısaca bahsetmek gerekirse ve bunları şiddet kullanmadan, şiddetle bastırmadan bir şekilde etkisiz hale getirmeye çalışıyoruz.

11 Nisan tarihinde halka ateş açıldığında meydana gelen olaylarla, Karakas'taki olaylarla ilgili bir makalemi zaten bıraktım. Eğer çevrilirse ilgilenenler okuyabilecekler. Çünkü, o olaylarda, sanki Başkan Chavez bu kez halkı öldürüyormuş, halkın katliamına cevaz veriyormuş görüntüsü oluştu dünya kamuoyunda. Oysa ki, o videoda hani birisinin elinde tabanca görüldü, hatırlıyor musunuz, halka ateş açıyordu, oysa ki onun ateş ettikleri polisti. O kişi polise ve polislerin keskin nişancısına ateş açıyordu o anda. O arada da polislerin içindeki bir grup, Chavez lehine gösteri yapanlara ateş açmış durumdaydı. Polislerin keskin nişancıları Chavez yanlılarına ateş açmaktaydılar ve o videoda görülen kişi, o polislere ateş açıyordu esasında. Oysa ki, video öyle bir çekilmiş ki veyahut da öyle bir gösteriyor ki, sanki o tabancalı kişi halka ateş açıyormuş gibi görünüyor. Oysa ki, muhalefetin gösterisi, hiç o bölgede değildi bile. Dört cadde ötede bir yerde toplanmıştı muhalefetin göstericileri. Orada bulunanlar bir grup polisti ve ne yazık ki işte Chavez yanlılarına ateş açıyorlardı. Hala da büyük bir karmaşa vardır bu konuda, her kafadan bir ses çıkar. Çünkü Venezuela medyası, medya grupları bu olayı tam anlamıyla açığa çıkarmak istemediler. En önemli medya grupları, halen muhalefetin elinde.

Referandumlara dönersek: bu referandumların doğrudan temsil sistemini tesis etmeye çalıştığını söyleyebiliriz. Yani demokrasinin tezahürü olarak ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Ve bunlara büyük, halkın leğişik bölümlerinden, bu bahsettiğim konseylerden destek gelmiştir. Çok geniş katılımı oluşturulmuştur bu referandumların temeli. Ama kolay bir iş değil yani o söylediğiniz. Gerçek demokrasiyi yaşamayı öğrenmek kolay bir şey değil.

BİR KATILIMCI: Venezuela'nın elinde bulunan petrol ve diğer doğal kaynaklar özellikle Amerika'nın ilgi alanından çıkmaz görünür. Öte yandan, herhalde 1988'deki ayaklanmaydı. Yüzlerce, hatta bi-

ne yakın insanın güvenlik güçleri tarafından öldürüldüğü bir ayaklanma yaşandı.

Prof. Dr. REINALDO ROJAS: Bazen iki bin, üç bin bile deniyor ölü sayısına.

BİR KATILIMCI (devamla): Böyle bir deneyim yaşanmışken ordudaki eğitim sistemi değişmemişken, Chavez gibi birinin ordudan çıkması mümkün olabildi insan merak ediyor. Buna bağlı olarak Al-lende'yi de hatırlamadan edemiyor insan. Ordu konusu nasıl açıklanabilir?

Prof. Dr. REINALDO ROJAS: Çok önemli bir soru sordunuz. Gerçekten de söylediğiniz gibi, bu tip olaylarda, bu tip kargaşa ortamlarında ordu daima halkın karşısında yer almıştır. Halen Venezuela'da geniş halk kitleleri ordudan korkmaktadır. Bu doğaldır da. Çünkü Venezuela'da ordu her zaman hakim gücün yanında yer almıştır. Ama Venezuela'da çok özel bir durum da yaşanır: Venezuela ordusunun bireylerinin çok çok büyük bir kısmı son derece mütevazı kökenlerden gelirler. Hatta general ve amiral kadrolarına gelmek için dahi, hatta bazı ülkelerde bu yaşanır, yani general ve amiral kadrolarına gelmek için dahi zengin olmak gerekmez Venezuela'da. Dolayısıyla halkına esasında çok benzeyen bir ordudur Venezuela ordusu denilebilir. Ordunun subay kesiminin üniversite eğitimi var. Hatta şöyle diyebiliriz: birçok subayın halihazırda hem askeri bir diploması hem de sivil diploması var ve onları da Venezuela Üniversitelerinden alıyorlar.

Bu askerlerin esasında hikayelerine bir bakmak lazım, bu sorunun yanıtını verebilmek için. Öyle ya, çünkü bu ordunun subayları bizi bile şaşırttılar, Venezuela halkını bile şaşırttılar. Son derece anayasayı benimsediklerini ortaya koyan tavırlar içine girdiler, içgüdüsel olarak belki. Şu anda da esasında sırf bu hissiyat dahi Bolivarcı devrimi daha güçlü kılıyor. Milliyetçi duyguları son derece güçlü bu kesimin. Esasında eğitim sistemimizin Amerika'nın çok etkisinde olduğu bir dönem yaşadık biz ve belki Amerika'nın etkisinde olduğu dönemde en az düzeyde bunu hisseden veyahut da Bolivarcı düşüncüyü gerçekten teneffüs eden tek kurum belki de Harp Okuluydu. Onlar o dönemde bu Latin Amerika ruhunun, Bolivarcı ruhun bir kalesi gibi durdular. Bu Karakasso denilen halk isyanının bastırılması sürecine de birçok subay

katılmak istemedi o dönemde. Zaten 1992 yılındaki askeri ayaklanmanın temelleri de o hissiyata dayanıyordu.

Şu anda iktidarda olan hükümetin önemli noktalarında da birçok asker vardır. Ancak onlar üniformalarını çıkarmış durumdadırlar ve bakış açıları çok önemli oranda askeri bakış açısından sıyrıldığından, yani askeri bir idare vardır demek mümkün değil bugün itibarıyla.

2000 yılında “Bolivar 2000” adlı bir programı yürürlüğe koydu Başkan Chavez. Bunun amacı veyahut da bu projenin ana prensibi, askerleri kışlalarından çıkarmaktı. Doktorları var bunların, mühendisleri var, istihkam subayları var, mühendis sınıfına mensup subaylar var. Bütün yapılarıyla, altyapılarıyla kalktılar mahallelere gittiler ve orada toplumsal içerikli vazifeler aldılar. Buna da “Ordunun Medenileştirilmesi” adını verdi Başkan Chavez. Ben de şahidim, birçok asker, birçok subay da bundan son derece mutluydu, çok önemli bir projede yer aldıklarını hissettiler o dönemde. Çünkü tekrar başa dönüyorum, Venezuela ordusunun kökeni, orta sınıftır. Ondan sonra, bu orta sınıf çocuklarını alıyorsunuz, kışlalarına hapsediyorsunuz. Chavez onları yeniden çıkardı ve bu kez daha işlevsel bir şekilde kendi orta sınıflarına iade etti ve oradaki fakirliği gördüler, oradaki ihtiyacı gördüler. İşte, 2002 yılının 12 Nisan günü harekete geçen askerler, bu askerlerdi. İşte, bu askerler Orcila Adasına götürüldüğü zaman cumhurbaşkanı derdest edilip, onu yeniden alıp getirip, Mineflores Sarayında iki gün sonra yeniden ona hükümeti temsil eden bu askerlerdi. İşte, onlar özellikle arkasında durdular ve cumhurbaşkanının geri dönmesini istediler. O halde, bu çerçevede şöyle söyleyebiliriz: Chavez hem toplumsal düzeyde, halk düzeyinde bir liderdir hem de ordunun lideridir. Şöyle söylemiştir: “Venezuela devrimi barışçıl bir devrimdir, ama silahlıdır.”

BİR KATILIMCI: Daha iyi bir dünyanın mümkün olduğunu bize hatırlattığınız için, hala umutlu olmamız gerektiğini bize hatırlattığınız için ayrıca teşekkür ederim.

Belgeselde Che’yi andıran bir genç vardı. Bu genç dedi ki: “Biz savaşıyoruz ama silahlarımız yok” dedi. Kiminle savaştıklarını öğrenmek istiyorum. Bu Amerika Birleşik Devletleri mi, yoksulluk mu, yoksa burjuvazi mi? Bunu soruyorum, çünkü Venezuela’nın Küba ile yakın ilişkileri var. Castro bildiğimiz üzere üniformasını çıkartmadı ama Chavez çıkarmış gibi gözüküyor.

Prof. Dr. REINALDO ROJAS: Şimdi, ilk mücadelemiz, ilk savaşımız fakirliğe karşı. Bir de, ayrımcılığa, dışlanmaya karşı. Demokrasi için savaşıyoruz, barış için, bir de özgürlük için savaşıyoruz. Biz Venezuelalılar hiç kimseyle kavga etme niyetinde değiliz. Değişik bir toplumsal düzeni barışçıl olarak kurmamıza izin verilmesinin beklentisi içindeyiz. Onun için de, hani Kuzey Amerika karşıtıyız denemez, antiemperyalistiz ama. Hatta bütün toplulukların, bütün ulusların da antiemperyalist olması gerektiğini düşünüyoruz. Ama bu kavramlar çerçevesinde, bu kavramlar üzerinde de tartışmalar var Venezuela'da. Mesela, bu yerli usulü, eski dönemde hani yerliler var ya, Latin Amerika'da, onların usulü komün yaşamlarına doğru bir gidişat bile başladı Venezuela'da, öyle bir eğilim bile var. Latin Amerikalı olan ve Marksist eğilimli birtakım düşünürlere yönelimler var. Liberasyon teorilerine yönelenler var. Birçok, yani halen yürürlükte olan ve hatta yürürlükten kalkmış olan birçok düşünceye yöneliş var Venezuela'da.

Bir de, Küba'nın durumu var. Tabi, Küba bu tip mücadelelerin önderi olmuştur Latin Amerika'da. Ancak, o iki kutuplu dünyadaki çatışmanın içinde olmadığımız da bir gerçek günümüzde ve doktriner bir savaşım bu. Yani, Fidel Castro'dan bahsediyorum. Hatta şöyle bir sözü oldu Fidel Castro'nun: "Biz kendi devrimimizi yapalım" dedi. Küba devrimi iktidara geldiğinde, bir devrimci ordu vardı, ama düzenli bir ordu yoktu Küba'da. O devrimci güçler dağdan gelen ve Havana'ya hakim olan güçler, daha sonra Küba ordusunun nüvesini teşkil edecek güçlerdi. Tabi, şimdi ben bu bilgileri veriyorum, Sayın Küba Büyükelçisi umarım bana müsaade ederler bu konuda. Ama Küba konusundan Venezuela'ya dönersek, bu kez devrimin var olan ordunun yapısının içinden çıktığını görüyoruz. Düzenli bir ordu var. Demek ki, hem sivil hem askeri yönü olan bir devrim olduğunu söyleyebiliriz Venezuela devriminin. Bu, bizden önceki devrimci gelenekleri reddediyor değiliz. Ama bizim yaptığımız, biz Yirminci Yüzyılın devrimini oluşturmaya çalışıyoruz.

Şunu da göz ardı etmeyelim isterseniz: 1999 yılından bu yana Venezuela'da yaşanan siyasal süreç, Bolivya'ya yansımıştır, bugün itibarıyla Ekvator'a yansımaktadır. Anayasalar son derece önemli metinlerdir. Mesela, Şili'de olduğu gibi bazen devrimin önüne engel de teşkil edebilir anayasalar. Yani, tabi orada Amerika Birleşik Devletleri'nin

eliyle yapılan bir askeri müdahale de vardı ama veyahut da tam tersini düşünelim: bazı ülkelerde de devrimin gerçekleşmesini kolaylaştırabilir anayasa metinleri. O da işte Venezuela'da yaşandı. Onun için, bu yaşanan siyasal sürecin, siyasal değişimin kilit taşının o anayasa olduğunu söyleyebiliriz Venezuela için. Biz de o kilit taşına dayanan, onun sayesinde ayakta duran yasal bir süreç sonunda oluşacak bir bina inşa etmeye çalışıyoruz. İşte, imparatorluğun zaten korkusu, bizim anayasal düzenden vazgeçmememiz oldu. Biz anayasal düzenden vazgeçmediğimiz ve onun sınırlarının dışına çıkmadığımız için imparatorluk ne yapacağını bilemiyor. Yani, onların bize müdahale edecek yasal bir zemini kalmıyor, müdahaleye yol açabilecek.

BİR KATILIMCI: Ben Serdar Erdem. Venezuela'daki devrimin demokratik ve katılımcı olduğunu ve komünist ve katılımcı bir demokrasiye doğru ilerlediğine görüyoruz. Fakat, iki endişem var: bunlardan birincisi, özellikle Chavez'in çok kritik bir dönemde İran gibi despot bir devletin cumhurbaşkanıyla dostluk mesajları göndermesinin Chavez'in imajına, Venezuela'nın imajına zarar verdiğini düşünüyorum. İkinci bir endişem de, Venezuela'da yaşanan devrimin kişiselleşmesinden korkuyorum. Yani, Chavez'den sonra o hareketin sona ermesinden ve bu devrimin kurumsallaşamamasından endişem var. Bu konuda bizi bilgilendirebilir misiniz? Teşekkür ederim.

Prof. Dr. REINALDO ROJAS: İlk yaptığımız saptamayla ilgili bir şeyler söyleyeyim. Venezuela Hükümeti birçok dünya ülkesiyle ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır. Özellikle de OPEC üyesi olan, petrol ihraç eden ülkelerle ilişkilerimizi daha üst düzeye taşımaya çalıştık. Bu OPEC üyesi ülkeler içinde bambaşka hükümet yapılarına, bambaşka yönetim şekillerine sahip ülkeler var; siyasal açıdan baktığımızda. Tabii, birtakım ilişkilerin faydalı olup olmadığı tartışılabilir. Zaten bu çok kutupluluk ilkesi veyahut da düşüncesi, çok değişik kutuplarla ilişkide bulunmayı da gerektirmektedir. Özellikle de halk düzeyindeki ilişkileri göz önünde bulundurmanızı rica edeceğim.

Ben bir de Hükümeti temsil etmiyorum. Dolayısıyla ben sizin sorununuza Venezuela Hükümetinin resmi cevabını verecek konumda değilim. Ama İran ile olan ilişkilerimizin temelinde, iktisadi ve bilimsel işbirliğinin olduğunu söyleyebilirim, onu biliyorum. Ama sizin yaptı-

ğınız saptama da geçerli olabilir, saygıdeğerdir. Yani, saygıyla karşılıyorum.

Chavez'in devriminin kişiselleşmesi konusuna gelince; evet, yani Chavez hakikaten Venezuela siyasal sahnesini tamamıyla kaplamış durumdadır. Hatta bazı sektörler tarafından, bazı çevreler tarafından neredeyse böyle bir Chavez idolünün yüceltilmesine kadar gitmiştir bu olay. Bazıları, "Ne yapıldıysa Chavez sayesinde yapılmıştır, ne varsa Chavez sayesinde var" diyecek kadar bu konuyu içselleştirmişlerdir. Ben öyle düşünmüyorum. Tarihe çok bireysel ve bireyci bir bakış açısıyla bakılmış olur eğer böyle dersek. Oysa ki, tarihin bireyci ve bireyi öne çıkaran bir süreç olmayıp, daha ziyade kolektif bir mücadelenin veyahut da bir kararın sonucu olduğunu ve süreci böyle ortak bir bilincin yürüttüğünü biliyoruz. O zaman da, tabi ki Venezuela halkının toplumsal mücadelesini bilmemiz ve anlamamız gerekir. O halkın beklentilerini, isteklerini bilmemiz gerekir. O zaman, toplu bir isteği, toplu bir ülküyü temsil ettiğini görürüz Chavez'in. Bir de tabi, anayasal çerçeveyi hiç unutmayalım. Katılım esasına dayalı bir demokrasinin inşa edilmiş olduğunu unutmayalım. Yeni kurumlar ortaya çıkarıldığını unutmayalım. Ki, bu kurumlar, bir nebze de olsa, o büyük şahsiyetin ağırlığını yaymaktadırlar veyahut da paylaşmaktadırlar. Bir şekilde o gücü bölmektedirler.

Ben şuna inanıyorum: eğer biz Venezuelalılar bu devrimi yürütme işini sadece Chavez'e bırakırsak, bu süreç nihayete ermeyebilir. Yani, bu süreç demokratik bir süreçtir ve topluca ele alınan, başlatılan, sürdürülen bir süreçtir. Tabi ki bu sürecin içinde lider olarak çok önemli ağırlığı vardır Chavez'in.

BİR KATILIMCI: Ben Emine Akın. Venezuela, petrolü olmasaydı bu süreci yaşayabilir miydi? Bu süreçte petrolün yeri nedir?

Prof. Dr. REINALDO ROJAS: Evet, çok çok önemli soru. Venezuela petrol ülkesidir malumunuz. Şimdi, Chavez'in de ilk attığı adımlardan bir tanesi, OPEC'i güçlendirmeye çalışmak oldu ve ilk kez bir Venezuela cumhurbaşkanı bizim için hemen hemen hiç tanımadık yerler olan, bizim hiç tanımadığımız yerler olan ülkelere gitti bunun için, OPEC'i güçlendirmek uğruna. Arap ülkeleriydi bunların çoğu. Hatta düşman ülkeler de vardı bunların içinde. Bu gözüpek politika, petrol

fiyatlarının belli bir düzeyde tutulmasına ve getirilmesine yaradı. Yoksa, eski dönemde, hani bu petrol üretimiyle ilgili kotalar meselesini denen ülkelerin başında Venezuela gelirdi. Bu kez farklı bir politika uygulandı ve uygulanmasının genelleştirilmesine çalışıldı ve bu hem alıcılar açısından hem satıcılar açısından petrol piyasalarının istikrara kavuşmasına katkıda bulundu. Hatta bu Bush ailesinin şahsi petrol çıkarlarına bile yaradı denebilir. Hani, şeytan ya!..

Şu anda da, geçmişte de bizim bankacılık sistemimiz uluslararası bankacılık sisteminin kontrolündedir tamamıyla. Geçmişte de böyleydi bugün de böyle. Zaten bizdeki bankaların önemli bir kısmı, uluslararası büyük bankaların Venezuela’da kurdukları bankalardır veyahut da onlarla ortaklıkları vardır. Hükümet, bir “Banka Komünitarya” denilen bir ortak, yani halkın malı olacak bir banka oluşturdu. Mesela, *Bilbao Biskaya* var İspanya kökenli olan. Çok eski büyük bir bankadır, *Santander* var, İspanya’nın bankası. Bunların varlıkları sürüyor ve son derecede güçlüler finans sistemimizin içinde. Ama sermaye kaçışının önlenmesi açısından döviz oranlarının, yani döviz fiyatlarının kontrol edilmesi yönünde birtakım kararlar alındı. Yani, dolara karşı ülke parasının değerinin muhafaza edilmesine yönelik birtakım zorlayıcı tedbirler de alındı. O da, Merkez Bankasının önderliğinde veyahut da yönetiminde yürütülmeye çalışıldı. İşte, o zaman da IMF ile birtakım sorunlar yaşandı. Ama, dövizin yurt dışına çıkışı kontrol altına alındı bu sayede. Ama, iç piyasada döviz alım satımının da, ne yazık ki durdurulması anlamına geldi. Sadece yurt dışına çıkacaklara kredi kartlarına yüklenmek suretiyle, kredi kartı hesapları üzerinden döviz bizzat devlet kendisi satıyor şimdi. Bir de, tabi ithalatçılara verilen dövizler var. Bu da yasal bir çerçevede yapılıyor. Bu tip tedbirler, bu finansal sektörlerin, yabancı finans sektörlerinin iç piyasalarda rahat hareket etmesini engellemektedir. Böylelikle de bugün itibarıyla ülkemiz tarihindeki en yüksek rezerv düzeyine ulaşmıştır.

BİR KATILIMCI: Ben de Latin Amerika ve Karaipler üzerinde sosyopolitik araştırmalar yapıyorum. Geçen sene üniversitemizde Venezuela ve Chavez üzerine bir panel düzenlemiştik. Sorularına geçiyorum: Son seçimlerde Başkan Chavez’in rakibi olan *Manuel Rozales’in* valiliğini yaptığı *Zuliya* Eyaletinde ayrılıkçı hareketler olduğunu duymaktayız. O konu hakkında bilgi alabilir miyiz? İkinci sorum da,

Türkiye'den görüldüğü kadarıyla, Latin Amerika'da ABD ile bağlarını koparmamış neoliberal politikalar uygulayan bir Brezilya ve daha radikal olan Venezuela etrafında iki seçim alanı oluşmuştu. Bu bir siyasi rekabet midir? Bu rekabet olarak adlandırılacak olursak, şu anda konuşulmakta olan Latin Amerika'da Avrupa Birliği benzeri Güney Amerika Devletleri Topluluğu oluşturulması planlarını da olumsuz yönde etkiler mi? Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. REINALDO ROJAS: Bizim Venezuela dış politikamız, başka ülkelerle, yabancı ülkelerle aramızdaki farklılıklara saygı gösterme esasına dayanır. Bu çerçevede, bizim hiç ayrılmadan savunacağımız ilke, antiemperyalist mücadelemizdir. Ama Latin Amerika bazında görevi devralan birçok hükümet bulunmaktadır ve bu hükümetlerin bu antiemperyalist mücadeleye olan katkıları veyahut da ona bağlılıkları değişik düzeylerde olabilir. Hugo Chavez'in söylemlerinin Latin Amerika'nın bir arada hareket etmesine yönelik birtakım adımları harekete geçirdiğini söyleyebiliriz sanırım. Doğrusu, Hugo Chavez'in halkla birlikte yürütülen diplomasinin motoru olduğunu söyleyebiliriz. Böyle bir mekanizmayı ortaya çıkarıyor.

Bugün, Buenos Aires'te Hugo Chavez Bush'a karşı yapılan bir gösteriye önderlik ediyormuş orada. Bunu başka ülkelerin cumhurbaşkanları yapmaz. Halk gösteri yapıyormuş, başında başka bir ülkenin cumhurbaşkanı var, Arjantin'de, Buenos Aires'te. Bir de, tabii böyle bir şeyi yapmasına müsaade de etmezler herhangi bir cumhurbaşkanının başka bir ülkede. O halde şöyle de diyebiliriz: bu söylediğiniz, bahsettiğiniz cumhurbaşkanlarının bir kısmı belki ona fiziki olarak, fiziksel olarak oradaki varlıklarıyla eşlik etmeyeceklerdir ama düşünsel bazda onu destekleyenler var anlaşılır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin Latin Amerika üzerindeki kontrolü her zaman son derece güçlü olmuştur. Bu, hem siyasal kontrol hem iktisadi kontrol olmuştur ve bu tahakkümü üzerinden atmak da kolay bir şey değildir. Çünkü bu aynı zamanda halkın birtakım şeylerden vazgeçmesini gerektirmektedir ve bunu istemek de güçtür halktan, böylesine bir fedakarlığı. O zaman, halkları, ulusları bu mücadelelerinde yalnız bırakmamak gerekir. Kimseyi de bu sürecin dışına itmemek gerekir.

Tabi, Hugo Chavez, zaman zaman fazlasıyla direkt, doğrudan ve fazlasıyla şeffaf bir diplomasi de yürütmektedir. Onun bu tarzı, diplomatları çok zor durumda bırakmaktadır zaman zaman. Hatırlasanıza, Meksika Cumhurbaşkanı'na "Bu emperyalizmin köpeğidir" demişti. Ya da hatırlayın, gene Peru Cumhurbaşkanı'na "ben onunla görüşmem, cüzdanimi falan çalar o adam" demişti. İşte, Chavez böyle bir adam, ne yapalım.

Genel gidişata bakarsak, genelde Latin Amerika'nın daha otonom, daha bağımsız bir hale gelmesi için uğraşıldığını söylemek mümkün. Ama, değişik hükümetlerin değişik düzeyde taahhütleri vardır. Mesele, Brezilya dediniz, Brezilya Hükümeti esasında halka dayanan, halkçı sosyalist bir hükümettir. Ama son derece kuvvetli, millî bir burjuvazi de temsil eder aynı zamanda. Amerika Birleşik Devletlerinin bir takım iktisadi çıkarları da şu anda bu gidişat içinde zarar görmektedir. Ama yeniden kendi örneğimize dönersek, hani Venezuelalı liderin, bizim liderimizin özelliği de burada ortaya çıkmaktadır. "*Alka*" denilen proje, Latin Amerika'da son derece hızlı bir şekilde yol almasına karşın, buna karşın Venezuela Cumhurbaşkanı'nın "*Alba*" dediği bir proje oluşturulmuştur ve Cumhurbaşkanı Chavez'in attığı prensibe göre, bu entegrasyon bu bütünleşme süreci sadece iktisadi boyutta kalmamalıdır ve hele hele Amerika Birleşik Devletleri'nin çıkarları doğrultusunda kurulmamalıdır bu birliktelik. Entegrasyon düzeyi toplumsal olmalıdır, kültürel de olmalıdır, hatta siyasal düzeyde de bir entegrasyona gidilmelidir. Ve bunun temeli de Simon Bolivar'ın düşüncesi olmalıdır.

Bir de, *Zuliya* Eyaletinden bahsetmiştiniz. Venezuela'da bu bölgesel farklılıklar çok derin değildir. Son derece birlik içinde yaşayan bir ülkedir, birliği kuvvetlidir Venezuela'nın. Bunlar ancak bölgeler arasındaki kültürel, hani rekabetten doğan ayrılıklardır. Ama emperyalizm orada bir rol oynamış ve orada emperyalizm hani Zulyalıları, diğer Venezuelalılarla arasında bir rekabet varmış gibi göstermiştir. Bunun nedeni de, yani dayanak noktası olarak da Venezuela'nın bağımsızlık sürecini *Zuliya* Eyaleti'nin katılmamış olmasıdır. Ama o sorun, o dönemin elit kesimlerinden kaynaklanmıştır. Bu tip girişimler öte yandan, Rafael Urdenata gibi çok önemli bir bağımsızlık önderinin varlığını da silmek ister bir tutum içindedir ki, olacak şey

değildir. Çünkü Simon Bolivar'ın en yakın çalışma arkadaşlarından, silah arkadaşlarından bir tanesi Rafael Urdaneta'dır. İşte bu söylediğiniz dönemde böyle bir şey yaratılmaya çalışıldı ama hezimete uğradı.

Birtakım çevreler o bölgelerde, işte vilayet seçimlerini, valilik seçimlerini kazanır, kazanmaz; o başka bir konudur. Kazanabilir ve gereken saygıyı da görürler; hani validir dediniz ya...

Mümkünse üç soru alalım. Çünkü yarın bir yolculuğa çıkmam gerekiyor. Buyurun efendim.

BİR KATILIMCI: Kısaca şunu soracağım: geçen Münih'te yapılan Güvenlik Toplantısında Putin bu din kutuplu dünya ile ilgili ve onun açtığı sorunlarla ilgili bir açılımı oldu. Yaklaşık on-onbeş yıldır çok büyük değişimler yaşayan Güney Amerika'da dünyanın diğer taraflardan farklı olarak, Güney Amerika'dan bu açılım nasıl algılandı? Bir önemi var mı?

Prof. Dr. REINALDO ROJAS: Biz çok kutupluluğa doğru atılan her adımın desteklenmesi gerektiğine inanıyoruz. Hatta Chavez'in yönetim dönemine bakarsanız, o cumhurbaşkanı olarak dış politikayı bizzat idare etti, dış diplomasiyi bizzat idare etti bildiğiniz gibi. Rusya ile ilişkiler bu dönemde geliştirildi. Çin ile de ilişkiler geliştirildi aynı dönemde, biliyorsunuz. İran ile geliştirildi. Biraz önce bu konuda bir saptama yapılmıştı zaten. Avrupa ülkeleriyle birtakım adımlar atıldı ve geliştirilmeye çalışıldı. İşte, bunlar hep zaten bu çok kutupluluğu desteklenme adına atılmış adımlardı. Küremizin, gezegenimizin istikbalini Amerika Birleşik Devletlerinin eline bırakmamalıyız. Bu çok önemli.

BİR KATILIMCI: Venezuela petrolünden yabancı şirketlerin aldığı pay ve Chavez döneminde yabancı sermaye giriş çıkışındaki eğilimler hangi özellikleri sergilemektedir? Chavez Türkiye'ye gelmeyi düşünür mü?

Prof. Dr. REINALDO ROJAS: O zaman iki soru ve bir davet diye mi algılayalım bunu? Venezuela'nın petrol politikası, sorumluluk duygusu oldukça yüksek bir politika olmuştur her zaman. Ama milliyetçi olmuştur. Biliyorsunuz bu süreçte, yani Chavez döneminde atılan adımların en önemlilerinden bir tanesi, milli petrol şirketi PDVSA'nın

Amerikan egemenliğinden kurtarılması olmuştur. Bizde muhalefetin kendisi oldu hükümeti teslim eden PDVSA'yı esasen. Çünkü muhalefet, PDVSA'yı greve gitmeye zorladı ve o zaman da görüldü ki Amerika Birleşik Devletleri'nin küresel çıkarlarına hizmet eden bir firmaymış meğerse. Bu da tabii Venezuelalıların kabul edecekleri bir şey değildi. PDVSA'nın meğerse bir karakutusu varmış, kara kasası varmış. Hatta, uyguladıkları siyaset, PDVSA'nın uyguladığı politika öylesine karmaşık bir politikaydı ki, biz sıradan Venezuelalıları bunu hiç anlayamazdık bile. Bir çeşit oligarşiye hizmet eden bir siyasetti diyebiliriz buna, elitlere. Bu PDVSA'nın yöneticilerinin küresel birtakım çıkarlara hizmet ettiği görüldü. Sonra 2000 yılında el konuldu ve kurtarıldı bu milli varlık. Çok kutuplu bir şekle dönüştü o günden sonra o petrol işi, petrol üzerine dönen o ticaret çok kutuplu bir hale getirildi. Şimdi, hatta Amerikan şirketleri var, ama Rus şirketleri de var, Avrupalı şirketler de var. Bir tane İspanyol şirketi var, bir Danimarka şirketi var, Brezilya şirketi var bir tane. Onlar çıkarıyorlar şimdi petrolü. Ama yaptıkları yatırım oranında çıkartıyorlar. Hatta birçok örnekte ortak firma kurulumu özendirildi. Venezuela sermayesinin bunlarda daha fazla olmasına çalışıldı, bu kurulan yeni ortak şirketlerde. Ama Amerika Birleşik Devletleri'ne yollanan petrol de hiçbir zaman kesilmedi. Onun için, zaman zaman Amerika Birleşik Devletleri'nin neden Venezuela Hükümetini yıkmaya çalıştığını anlamak güçleşiyor. Onlar galiba, esasında ülkelerin egemenlikleri üzerinde hak sahibi olmasını istemiyorlar.

Yabancı yatırımlardan söz ettiniz, bu da son derece önemli bir konu oldu Venezuela için. Bu, işte demin gördüğümüz, izlediğimiz ve bu konuşma çerçevesinde anlatageldiğimiz siyasal olaylara karşın, belki de bir paradoks söz konusu bunda. Yani, Amerika Birleşik Devletleri ile aramızda ciddi olabilen, zaman zaman ciddi hale dönüşebilen bir anlaşmazlık var. Ama Amerika Birleşik Devletleriyle Venezuela arasındaki ticaret rakamları geçen sene en üst düzeye çıktı tarihindeki. Mesela, Kolombiya Hükümeti ile de aramızda çok ciddi farklılıklar var. Başkan Uribe ile aralarında ciddi sorunlar var. Ama komşumuz Kolombiya ile Venezuela'nın iktisadi anlamdaki alışverişi de daha iyi olmaz. O halde, hani iktisadi açıdan baktığımızda, Venezuela'nın ilişkilerine, diğer ülkeye saygı çerçevesinde yürüttüğünü ve açık fikirli lavrandığını söyleyebiliriz.

Yatırımlara, sermayenin gelişine baktığımızda da, bunların Venezuela'nın çıkarlarına uygun olmasına dikkat edildiğini ve bunun arandığını söyleyebiliriz.

Chavez'in Türkiye'ye gelmesi konusunda ben de Sayın Büyükelçimizin çabalarına katılacağım ve hep birlikte Chavez'in Türkiye'ye gelmesi için elimizden geleni yapacağız.

Bir soru daha alalım. Lütfen son olsun.

BİR KATILIMCI: Ülkenin ekonomik zenginliklerinin mülkiyeti, anladığım kadarıyla hala muhalefetin elinde. Geçmiş dönemde işsiz ve yoksul olan insanlara petrol gelirlerinden pay aktarımı ve bu aktarımda kamu şirketlerinin konumu nedir?

Prof. Dr. REINALDO ROJAS: Ülkenin zenginliği dediğimizde, tabii bu doğal zenginliklerimizden bahsediyorsunuz. Bu tamamıyla Venezuela'nın sahip olduğu, yani Venezuela'nın mülkiyetinde olan, devlet mülkiyetinde olan bir zenginliktir. Amerika Birleşik Devletlerinden farkı buradadır. Bizde petrol sahaları devlet malıdır. İşte, onun için de devlete hakim olmak önem kazanıyor bizde. Devlete hakim olduğunuzda, hükümeti elinizde tuttuğunuzda petrol üzerinde de söz sahibi oluyorsunuz bir şekilde. Ve petrol de sadece Venezuela'nın değil, küresel düzeydeki ekonomik dinamiklerin çok önemli bir unsuru. Bu zenginliğe devlet hakim olduğunda -ki demin de bu konuya değindik, ilgili şirket üzerinden yaptığımız konuşmalarla- devlet bir şekilde tarihsel olarak kendine ait olana yeniden sahip çıkmış oluyor. Demek ki, sorunun önemli bir yönü buydu ve önemli ölçüde halledildi. Şimdi, o var olan zenginliğin ve ele geçirilmesine çalışılmış olan ve büyük ölçüde ele geçirilen zenginliğin, bu sefer çeşitli sektörler arasında, halk katmanları arasında paylaşımı sorunu ortaya çıkıyor. Bu da, karma bir ekonomi modeliyle yapılmaya çalışılıyor.

Evet, devlet şirketleri var; ama özel şirketler de var bunun içinde. Ve sosyal nitelikli kooperatif görünümü, kooperatif şablonuna uyan birtakım yeni şirketler, yeni oluşumlar da var bu düzen içinde. Ama bunlar özel sektörle rekabet içinde değil, ona savaş açmış düzeyde değil. Ama, Hükümet toplumsal faydayı getirecek bir ekonomik düzeni de kurmaya, tesis etmeye çalışıyor. İşte, kooperatiflerin desteklenmesi bu yüzdendir. Bazı alanlarda büyük ilerlemeler kaydedildi; başka alan-

arda olmadı ama, yapılamadı. Ama ekonomik açıdan bu denli zengin bir ülkenin, bu kadar zengin bir devletin, hani bu zenginlikleri iyi idare eden bir hükümeti de olursa, bir tek sorun kalıyor geriye, o da yolsuzluk olabilir ancak. Bir de, tabii üretkenlik açısından bazı sorunlar var. O zaman şöyle de denilebilir: belki bizim iktisadi anlamdaki en önemli düşmanımız da petrolün kendisi. Çünkü petrole dayalı bir ekonominiz olduğunda, aynı zamanda ithalata dayalı bir ekonominiz de olmuş oluyor. İşte, şu anda karşılaştığımız sorunların belki de en önemlisi bu. Tabii, altını çizmek gerekir ki Venezuela toplumsal devriminin, sosyal devriminin başarıya ulaşması için ekonomik gücün, bu zenginliğin paylaşımının mutlaka başka bir şekle dönüşmesi gerekmektedir, paylaşımın farklılaşması.

İşte, Chavez de şöyle söylüyor: “halkı fakirlikten kurtarmak için, halka iktisadi ve siyasi güç vermek gerekir.” Teşekkür ederim.